ZBIÓR

UKŁADÓW ZBIOROWYCH PRACY

ROK II — Warszawa, dnia 9 lutego 1938 r. — Nr 7

TREŚĆ:

19.

UMOWA

ustalająca warunki pracy i płacy robotników rolnych na rok służbowy 1938/39 na obszarze województw wileńskiego i nowogródzkiego.

Komisja Polubowna powołana na podstawie ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami i pracownikami rolnymi w składzie: Przewodniczący — p. Stanisław Fedecki, obwodowy inspektor pracy, przedstawiciel Inspektoratu Pracy XII Okręgu w Wilnie, przedstawiciele Rady Wojewódzkiej w Wilnie Kresowego Związku Ziemian pp. Bronisław Lasocki, Henryk Wańkowicz, przedstawiciele Rady Wojewódzkiej w Nowogródku Kresowego

Związku Ziemian pp. Andrzej Rostworowski, Witold Laskowicz, Witold Buszyński — ze strony pracodawców oraz przedstawiciele: Chrześcijańskiego Związku Zawodowego Leśni ków i Pracowników Rolnych województwa wileńskiego p. Władysław Ostrowski, Związku Zawodowego Robotników Rolnych i Leśnych województw wileńskiego i nowogródzkiego p. Feliks Guiss, Związku Robotników Rolnych i Leśnych Zjednoczenia Zawodowego Polskiego pp. Franciszek Szymański i Zenon Krzyżowski, Związku Zawodowego Robotników Rolnych i Leśnych w Polsce Z. Z. Z. p. Michał Rusinowicz, Polskiego Związku Zawodowego Robotników Rolnych i Leśnych „Praca" p. Jan Płacewicz — ze strony pracowników,

na posiedzeniu w dniu 11 stycznia 1938 r. w Wilnie

ustaliła:

DZIAŁ I.

Warunki pracy i płacy ordynariuszy.

§ 1.

Umowa niniejsza obowiązuje na rok. Rok służbowy zaczyna się od dnia 1 kwietnia 1938 r. i kończy się 31 marca 1939 r. Obie strony obowiązuje 3-miesięczny termin wypowiedzenia pracy, a mianowicie najpóźniej do dnia 31 grudnia 1938 r. włącznie.

Niewypowiedzenie indywidulanej umowy o pracę do dnia 31 grudnia 1938 r. oznacza zawarcie umowy na rok następny. Rozwiązanie stosunku służbowego w ciągu roku może nastąpić wyłącznie na zasadzie orzeczenia Komisji Rozjemczej lub też wyroku sądu państwowego według kompetencji.

Zwalnianemu pracownikowi przed opuszczeniem miejsca pracy winny być wydane wszystkie niesporne a należne za okres jego pracy świadczenia zarówno w gotówce jak i w naturaliach. Niewypłacenie tego wynagrodzenia może powodować unieważnienie wymówienia pracy.

Po upływie terminu najmu pracownik winien opuścić zajmowane mieszkanie.

W razie przejęcia obiektu rolnego w całości lub części do rządowej parcelacji, wolno jest wypowiedzieć umowę o pracę w innym terminie niż przewiduje umowa, przy czym rozwiąza-

nie umowy nie może nastąpić wcześniej niż z dniem 30 czerwca przy zachowaniu 3-miesięcznego terminu wypowiedzenia; o ile w okresie tych 3-ch miesięcy nie nastąpi wprowadzenie robotnika w posiadanie nabytej działki, termin rozwiązania umowy przesuwa się do daty wejścia w posiadanie. Wyżej wymienione wymówienie możliwe jest tylko w tym wypadku, o ile robotnikowi wraz z działką przyznane zostaje prawo sprzętu o wartości co najmniej 150 zł.

Stałe systematyczne wypowiadanie pracy przez pracodawcę robotnikowi nie ma skutku prawnego, o ile stosowane jest w ciągu 3 lat z rzędu. W tym wypadku pracodawca za trzecim razem nie może wypowiedzieć umowy, lecz jedynie rozwiązać ją pod warunkiem wypłacenia robotnikowi w końcu roku całkowitego wynagrodzenia za okres wypowiedzenia. Wypowiedzenie pracy w bieżącym roku służbowym uważane będzie za pierwsze wypowiedzenie w rozumieniu niniejszego paragrafu. Przepis ten nie ma zastosowania, jeżeli w którymkolwiek z wymienionych 3 lat umowa zbiorowa względnie orzeczenie N. K. R. nie zostaną zawarte do dnia 1 grudnia danego roku.

§ 2.

a) Umowa niniejsza dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony pełnoletnich pracowników z normalną zdolnością do pracy: fornali, parobków, stróżów, pastuchów, polowych, karbowych, włodarzy i gumiennych (ciwunów i namiestników), ugodzonych lub pozostających na służbie w danym majątku przez okres roczny.

Umowa niniejsza dotyczy również i tych ordynariuszy, w zakres obowiązków których wchodzi m. in. dozorowanie lasów, o ile nie zostali oni ugodzeni jako gajowi.

b) Inwalidzi pracujący na równi z pozostałymi pracownikami z normalną zdolnością do pracy w rolnictwie pobierają równe z nimi wynagrodzenie tak w gotówce, jak i w naturaliach. Inwalidzi o zmniejszonej zdolności do pracy mogą być godzeni na niższych warunkach.

c) Stangretów nie uważa się za fornali, o ile pełnią stale obowiązki przy koniach cugowych. Stangreci mogą być godzeni na warunkach indywidualnych co do wynagrodzenia, jednak dotyczą ich wszelkie inne postanowienia niniejszej umowy.

Wynagrodzenie stangretów, którzy oprócz pracy przy koniach cugowych pełnią jeszcze inne jakiekolwiek czynności, nie może być niższe niż ordynariuszy.

§ 3.

Zatargi, wynikłe na tle umowy o pracę pomiędzy pracodawcami a robotnikami, regulują Komisje Rozjemcze, bądź sądy państwowe według kompetencji.

Do czasu uzyskania właściwego orzeczenia lub wyroku sądu nie wolno:

1) pracownikom przerywać pracy, z wyjątkiem wypadków czynnego znieważenia pracownika przez pracodawcę lub jego zastępcę,

2) pracodawcom wstrzymywać świadczeń, z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w § 4.

§ 4.

a) W wypadkach wyjątkowo ciężkiego przewinienia ze strony pracownika pracodawca może wstrzymać przed orzeczeniem Komisji Rozjemczej lub wyrokiem sądu świadczenia w zbożu i gotówce, w razie jednak wygrania sporu przez pracownika, pracodawca winien wydać wstrzymane świadczenia, przy czym Komisja Rozjemcza może przyznać prócz tego pracownikowi dodatek w wysokości, nieprzekraczającej 2% miesięcznie od wstrzymanej należności.

b) W wypadkach wyjątkowo ciężkiego przewinienia ze strony członka rodziny pracownika, zamieszkałego wraz z nim i nie pracującego w danym folwarku, pracodawca może zażądać usunięcia takiego członka rodziny z zajmowanego przez pracownika mieszkania służbowego. Niewykonanie tego żądania przez pracownika pociąga dla niego skutki, przewidziane w punkcie „a" niniejszego paragrafu.

§ 5.

Umowa niniejsza stanowi w myśl ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. (tekst jednolity z 1931 r. Dz. U. R. P. Nr 90, poz. 706) podstawę przy zawieraniu umów indywidualnych.

Indywidualne umowy pracy, zawierające warunki dla pracownika mniej korzystne, niż warunki niniejszej umowy, są nieważne. Warunki umów indywidualnych bardziej korzystne dla pracowników, niż warunki niniejszej umowy, pozostają w mocy.

§ 6.

Pracodawcy nie są uprawnieni do samodzielnej zamiany pewnych świadczeń w naturze na inne. Jeżeli jednak warunki gospodarcze wymagają tej zamiany, może ona być dokonana przez bezpośrednie porozumienie stron z zawiadomieniem inspektora pracy.

§ 7.

a) Pracownik otrzymuje od pracodawcy bezpłatnie książeczkę obrachunkową podpisaną przez pracodawcę lub jego zastępcę z warunkami umowy, kontrolą wydanych ordynarii i pensji wraz z potrąceniami oraz ze spisem powierzonych mu inwentarzy żywych i martwych; drugi egzemplarz książeczki podpisanej przez pracownika pozostaje u pracodawcy. Przy zmianie służby książeczki te z zakończonym obrachunkiem strony oddają sobie wzajemnie.

b) W wypadku niezdania inwentarza martwego w całości lub okaleczenia z winy pracownika inwentarza żywego — powierzonych pracownikowi i zapisanych do książeczki obrachunkowej, pracodawcy przysługuje prawo wstrzymania pracownikowi części świadczeń, których wysokość w razie sporu określa Komisja Rozjemcza.

§ 8.

a) Zawarcie indywidualnej umowy z ordynariuszem nie może być uzależnione od trzymania przez niego posyłek.

b) Żony pracowników nie mogą być zmuszane do pracy. Dojenie krów i inne roboty odbywają się na zasadzie osobnej umowy.

§ 9.

Stosowanie premiowego systemu płac względem ordynariuszy jest dozwolone.

§ 10.

Rozkład godzin pracy ustala się podług poniższej tabeli, przy czym robotnicy fornale mają być zwalniani przed południem o pół godziny wcześniej, aniżeli inne kategorie robotników, a to dla koniecznego obrządku inwentarza.

Miesiąc		Praca do południa	Przerwa na śniadanie	Przerwa na obiad	Praca po południu	Przerwa na podwiecz.
Styczeń		8,00 — 12	—	1,30	1,30 — 4,00	—
Luty		7,30 - 12	—	1,30	1,30 — 5,00	—
Marzec	1 — 10 11 — 20 21 — 31	7,00 — 12	—	1,30	1.30 — 5,30 1,30 — 6,00 1,30 — 6,30	—
Kwiecień	1 — 10 11 — 20 21 — 30	6,00 — 12	0,30	1,30	1,30 — 6,40 1,30 — 7,00 1,30 — 7,20	—
Maj	1 — 10 11 — 20 21 — 31	6,00 — 12	0,30	1,30	1.30 — 7,30 1,30 — 7,50 1,30 — 8,00	0,30
Czerwiec	1 — 10 11 — 20 21 — 30	6,00 — 12	0,30	2.00	2,00 — 8,20 2,00 — 8,20 2,00 — 8,30	0,30
Lipiec	1 — 10 11 — 20 21 — 31	6,00 — 12	0,30	2,00	2,00 — 8,30 2,00 — 8,20 2,00 — 8,00	0,30
Sierpień	1 — 10 11 — 20 21 — 31	6,00 — 12	0,30	2,00	2,00 — 7,50 2,00 — 7,30 2.00 — 7,00	0,30
Wrzesień	1 — 10 11 — 20 21 — 30	6,00 — 12	0,30	1,30	1,30 — 6,40 1,30 — 6,20 1,30 — 6,00	—
Październik	1 — 10 11 — 20 21 — 31	7,00 — 12	—	1,30	1,30 — 5,30 1,30 — 5,20 1,30 — 4,50	—
Listopad		7,00 — 12	—	1,30	1,30 — 4,15	—
Grudzień		8,00 — 12	—	1,30	1,30 — 3,45	—

Przyjmuje się za podstawę czas słoneczny z tym, że obowiązujący obecnie czas środkowo - europejski różni się od niego o 40 minut wstecz, tak np. praca w styczniu, rozpoczynająca się według czasu słonecznego o godzinie 8-ej, według czasu środkowo - europejskiego rozpoczynać się będzie o godz. 7 m. 20.

Za obopólną zgodą można zmienić ustalony w powyższej tabeli podział rozpoczęcia i końca pracy oraz przerw jedzeniowych, jednakże tylko w ten sposób, aby ogólna ilość godzin pracy pozostała niezmieniona. Za początek pracy uważa się wyjście z podwórza, za koniec — zejście z pola. W wypadku gdy pole leży dalej niż dwa kilometry od podwórza, pracowników należy zwolnić z pracy o 10 minut wcześniej w stosunku do każdego kilometra ponad 2.

§ 11.

a) Obrządek inwentarza odbywa się poza godzinami pracy bez specjalnej dopłaty, przy czym pod inwentarzem należy rozumieć inwentarz pociągowy, powierzony danemu pracownikowi. Wstawanie do obrządku inwentarza oraz do naszykowania wozów i narzędzi powinno mieć miejsce nie wcześniej niż na 2 godziny przed rozpoczęciem pracy. Obrok, siano itp. karm dla inwentarza ma być przygotowany uprzednio w godzinach pracy.

b) Kolejne dyżury przy inwentarzu w nocy lub w dni świąteczne obowiązują wszystkich fornali i parobków bez specjalnej dopłaty, przy czym pracownicy, dyżurujący w nocy, mają nazajutrz wolny czas do południa. Spania przy inwentarzu w nocy w stajni lub na pastwisku nie uważa się za dyżur zwalniający od pracy nazajutrz.

Paszenie koni w nocy winno się odbywać przez specjalnych pracowników. W tych dniach, w których konie chodzą w nocy na pastwisku, fornale winni wyjść do pracy o pół godziny wcześniej niż inni pracownicy.

c) W wypadku uchylenia się ordynariuszy - fornali od obrządku inwentarza, pracodawca jest uprawniony do ugodzenia osobnego koniucha oraz potrącania kosztu utrzymania koniucha z wynagrodzenia fornali, przy czym wysokość jednak potrącenia, przypadającego na jednego pracownika nie może przekraczać 59 kg żyta na kwartał. Potrącenia z tego tytułu nie mogą być stosowane przed dniem 1 września 1938 r. Koniuch, o ile nim jest ordynariusz, podlega na równi z innymi ordynariuszami niniejszej umowie.

d) Na żądanie pracodawcy w razie pilnej potrzeby pracownicy obowiązani są do pracy poza wyżej określonym czasem, lecz za wynagrodzeniem osobnym po 30 groszy za godzinę. Wynagrodzenie za nadgodziny nie ma zastosowania, jeżeli pracodawca udzieli następnie robotnikowi urlopu o 50% dłuższego, niż trwała praca w godzinach nadliczbowych.

Za samowolne opuszczanie roboty podczas godzin pracy i spóźnianie się do niej stosowane będą potrącenia w tym samym stosunku. Do robotników, pobierających wynagrodzenie za roboty wykonywane poza unormowanym wyżej czasem pracy, nie zaliczają się pastusi, koniuchy, stróże nocni i dozorcy, o ile wykonywane przez nich roboty nie przekraczają zakresu ich zwykłych obowiązków.

e) Kolejne wyjazdy, jako to: wyjazdy w dni świąteczne do kościoła, wyjazdy po doktora itp. obowiązują wszystkich fornali i parobków bez specjalnej dopłaty. Wyjazdy, mające charakter wyjazdów prywatnych (towarzyskich) poza godzinami pracy, winny być wynagradzane, jak praca poza godzinami służbowymi.

f) Stróże nocni mają codziennie wolny czas do przerwy obiadowej. W czasie przerwy obiadowej obowiązani są do stróżowania, po przerwie zaś otrzymują czas wolny, równy przerwie obiadowej stosownie do tabeli czasu pracy (§ 10).

Następnie stróże mogą być zatrudnieni przy robotach koło inwentarza, w domu itp., z wyjątkiem miesięcy: listopada, grudnia, stycznia i lutego. W czasie od 1 października do 31 marca stróż otrzymuje na czas warty kożuch dworski, przy czym warta nie może zaczynać się wcześniej, niż o godzinie 6 wieczorem.

g) Pastusi i koniuchy są wolni od pracy co trzeci dzień świąteczny (niedziele i święta) i na ten czas zostają zastąpieni w swych obowiązkach przez innych, wyznaczonych w tym celu ordynariuszy. Zastępowanie pastucha i koniucha oraz paszenie koni w dni świąteczne winno być opłacane zgodnie z § 12, jeżeli przypada na poszczególnego pracownika częściej niż 4 razy do roku w każdym wypadku.

§ 12.

Praca w dni świąteczne ustawą oznaczone może być wykonywana tylko za obopólną zgodą i wynagrodzeniem po 35 groszy za godzinę.

§ 13.

W dni ulewne i wyjątkowej niepogody roboty w polu wykonywane być nie powinny.

§ 14.

a) Pracodawców oraz ich zastępców obowiązuje grzeczne traktowanie pracownika i ścisłe przestrzeganie wszystkich warunków umowy. Pracowników obowiązuje grzeczność wobec pracodawców i ich zastępców, ścisłe przestrzeganie umowy, pilne i sumienne spełnianie obowiązków, dążność do jak największej wydajności pracy, stosowanie się do wszystkich zarządzeń pracodawcy i jego zastępcy, jeżeli takowe odnoszą się do wykonywania obowiązków służbowych, przestrzeganie wszystkich przepisów porządkowych w obrębie folwarku oraz dbałe i staranne obchodzenie się z powierzonym sobie inwentarzem żywym i martwym.

b) W razie niestosowania się pracownika do wszystkich zarządzeń pracodawcy lub jego zastępcy, odnoszących się do wykonywania obowiązków służbowych, oraz nieprzestrzegania przez niego przepisów porządkowych, Komisja Rozjemcza na wniosek pracodawcy może potrącić pracownikowi część wynagrodzenia, nie przekraczającą każdorazowo $1^1/_2$ dniowego przeciętnego zarobku dorosłych pracowników dziennych w tej samej miejscowości.

c) Delegat, mąż zaufania (przedstawiciel robotników) nie może być z tego tytułu gorzej traktowany od innych pracowników.

§ 15.

a) Pensję i ordynarię fornali, parobków, stróżów, pastuchów i polowych na rok służbowy 1938/39 ustala się, jak następuje:

I kategoria: pensja 101 złotych oraz ordynaria 12 kwintali w stosunku rocznym obowiązuje w powiatach: nieświeskim, nowogródzkim z wyjątkiem gminy Dworzec, słonimskim z wyjątkiem gmin: Derewno, Byteń, Szydłowice, Rohotna, Kozłowszczyzna i Kuryłowicze oraz w gminie Mir pow. stołpeckiego a także w obrębie miasta Wilna.

II kategoria: pensja 85 złotych oraz ordynaria 12 kwintali w stosunku rocznym obowiązuje w powiatach: lidzkim, szczuczyńskim, baranowickim, stołpeckim z wyjątkiem gminy

Mir, wołożyńskim, wileńsko-trockim, oszmiańskim, mołodeckim, wilejskim, postawskim, dziśnieńskim, brasławskim, święciańskim, w gminach: Derewno, Byteń, Szydłowice, Rohotna, Kozłowszczyzna i Kuryłowicze pow. słonimskiego oraz w gminie Dworzec pow. nowogródzkiego.

b) Pensję otrzymują ordynariusze kwartalnie z dołu, przy czym wypłata pensji winna następować nie później, niż w ciągu pierwszych 7 dni następnego kwartału.

c) Ordynarię wydaje się kwartalnie z góry w pierwszych dwóch tygodniach każdego kwartału. Zboże wydawane na ordynarię musi być zdrowe i dobrze oczyszczone, w gatunku, jaki posiada majątek.

§ 16.

Pensja roczna karbowych, włodarzy i gumiennych (ciwunów i namiestników) wynosi co najmniej o 25 złotych w stosunku rocznym więcej, niż pensja ordynariuszy, wymienionych w § 15; ordynaria zaś ich w stosunku rocznym wynosi 12 kwintali.

§ 17.

Całą ordynarię zasadniczo wydaje się w życie z tym, że na żądanie jednej ze stron najwyżej 1/3 część ordynarii w każdym poszczególnym kwartale może być zamieniona na inne rodzaje zboża, jako to: jęczmień, grykę, pszenicę lub groch, jeżeli majątek posiada te zboża w dostatecznej ilości; przy zamianie takiej oblicza się 1,5 kwintala żyta za 1 kwintal pszenicy i 1 kwintal żyta za 1 kwintal innego zboża.

Jeżeli ordynaria zostaje wypłacona z opóźnieniem w rachunku gotówkowym, a ceny w międzyczasie uległy zniżce, to suma należna z tego tytułu winna być przez pracodawcę wypłacona według cen terminu wypłaty. O ile zaś cena w tymże czasie uległa zwyżce pracodawcę obowiązują ceny w dniu wypłaty.

§ 18.

Jeżeli przy rozwiązaniu umowy pracodawca nie wyda pracownikowi w całości należnej mu pensji lub ordynarii, pracownik może — w razie zawinionego niewydania — żądać procentów zwłoki w wysokości do 2% miesięcznie, począwszy od dnia rozwiązania umowy.

§ 19.

Mielenie zboża odbywa się na koszt pracodawcy we młynie przez niego wybranym. Najwyżej połowa zboża może być mielona na zwykły pytel i kaszę, reszta zaś na razówkę. W zamian za mielenie pracodawca jest uprawniony do wydania 1 kwintala żyta lub też odpowiedniego równoważnika w gotówce.

§ 20.

a) Ziemi ordynariusz otrzymuje:

1) we wszystkich powiatach województwa wileńskiego ogółem 36,5 ara, w tym 27 arów ziemi wynawożonej pod ziemniaki, 2,5 ara ziemi wynawożonej pod ogrodowiznę i 7 arów ziemi niewynawożonej pod len;

2) we wszystkich powiatach województwa nowogródzkiego ogółem 41 arów, w tym 33,5 ara ziemi wynawożonej pod ziemniaki, 2,5 ara ziemi wynawożonej pod ogrodowiznę i 5 arów ziemi niewynawożonej pod len.

W razie braku wynawożonej ziemi pod ziemniaki pracodawca winien dać ziemi nieunawożonej o 50% więcej. W zamian gruntu mogą być dawane — zależnie od umowy — gotowe ziemniaki czyste, bez ziemi, przy czym oblicza się 110 kg ziemniaków na 1 ar pola.

b) Sadzenie ziemniaków winno się odbywać — jeżeli się nie umówiono inaczej w danym majątku, w połowie — między początkiem a końcem sadzenia ziemniaków dworskich. Pole przeznaczone pod ziemniaki powinno być w takim samym stanowisku, jak pole pod ziemniaki dworskie. Przygotowanie ziemi pod ziemniaki i obróbka ich winny być takie same, jak ziemniaków dworskich. Zastrzega się, że wszystkie ziemniaki pracowników winny być sadzone obok siebie w jednym miejscu.

c) W majątkach, gdzie pracodawca posiada ziemniaki na zbyt i gdzie pracownicy rolni z powodu nieurodzaju ziemniaków nie posiadają ich obecnie na sadzenie i jeżeli w roku ubiegłym ziemniaków nie sprzedawali, właściciel winien ich dostarczyć w ilościach potrzebnych do sadzenia, zwrotnych przez pracowników ze zbiorów 1938 r.

§ 21.

a) Pracownik ma prawo trzymać jedną krowę z przychówkiem w okresie ssania; — poza tym otrzymuje w ciągu roku —

zależnie od wyboru pracodawcy — albo 120 litrów mleka, albo 120 kg żyta, bez uzależnienia tego od faktu zapuszczenia krowy.

b) Jeżeli pracownik krowy nie posiada, otrzymywać będzie po 1,5 litra mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy zimowych i po 2,5 litra mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy letnich. W majątkach, w których stawia się za warunek przy umowie, aby pracownik nie trzymał wcale krowy, będzie on otrzymywał po 3 litry mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy zimowych i po 5 litrów dziennie w ciągu 6 miesięcy letnich.

Pracownik otrzymuje mleko świeże, niezbierane. W razie niemożności wydawania mleka — poza wypadkiem przewidzianym w punkcie „a" niniejszego paragrafu — pracownik otrzymuje równoważnik w pieniądzach, zbożu itd., ustalony za obopólnym porozumieniem, według miejscowych cen.

c) Krowy pracowników winny być utrzymywane latem na odpowiednim pastwisku, takim jak dla bydła dworskiego (z wyjątkiem sztucznych pastewników i łąk kośnych), jednak niekoniecznie wspólnym. Jeżeli krowy ordynariuszy pasą się oddzielnie od dworskich, wówczas w razie braku odpowiedniego pastwiska otrzymywać będą zieloną paszę w dostatecznej ilości.

Podczas miesięcy zimowych otrzymywać będą pracownicy na sztukę bydła dziennie po 8,5 kg zdrowej sieczki i plew zbożowych oraz 2,5 kg siana; zamiast siana może być za obopólną zgodą wydany równoważnik w innych świadczeniach. Za sieczkę uważa się krajaną słomę żytnią i jarzynową z dodatkiem plew, przy czym sieczka dla bydła ordynariuszy winna być taka sama, jak dla bydła dworskiego. Słomę na ściółkę dla inwentarza otrzymują pracownicy w miarę potrzeby.

d) W majątkach, w których bydło dworskie ubezpieczone jest od ognia, pracodawca ubezpiecza również obowiązkowo bydło pracowników. W wypadkach pożaru, wynikłego z winy lub nieostrożności pracownika, traci tenże prawo do pobierania odszkodowania za należące do niego spalone bydło. Wprowadzenie do dworskiej obory nowej sztuki bydła nie może nastąpić bez zezwolenia pracodawcy, a to dla uniknięcia zarazy.

§ 22.

Pracownik ma prawo trzymać dowolną ilość trzody chlewnej w granicach istniejącego pomieszczenia w chlewach czeladnich. Trzoda winna być na równi z dworską ubezpieczona od za-

razy przez stosowanie szczepień ochronnych, lecz tylko na żądanie i ryzyko pracownika.

§ 23.

Trzymanie kur jest dozwolone. Kaczki wolno trzymać z wyjątkiem gospodarstw rybnych i specjalnie warzywnych. Trzymanie gęsi, gołębi i innego drobiu oraz królików zależne jest od umowy z pracodawcą.

§ 24.

Pracownik otrzymuje rocznie 20 metrów sześciennych drzewa szczapowego, suchego, leżącego co najmniej pół roku.

Jeden metr sześcienny drzewa suchego, szczapowego równa się:

$1^1/_4$ m^3 przestrzennego drzewa szczapowego niesuchego,
$1^1/_4$ m^3 przestrzennego rąbanej karpiny,
2,5 q węgla kamiennego,
5,1 m^3 przestrzennego torfu prasowanego,
6,8 m^3 przestrzennym torfu deptanego,
10,2 m^3 przestrzennym torfu sztychlowego,

1 kupce gałęzi wymiaru 1,75 metra szerokości, 1,75 metra wysokości i 2 metry długości.

Torf winien być wydawany w normalnym suchym stanie i przeciętnie dobrym gatunku. Pracownikowi opału sprzedawać nie wolno. Wybór opałowego materiału przysługuje pracodawcy z zastrzeżeniem, że co najmniej $^1/_4$ opału winna być wydawana w materiale drzewnym.

§ 25.

a) Mieszkanie pracownika winno się składać co najmniej z jednej izby z podłogą drewnianą oraz komory. Izby winny być wytynkowane, a co najmniej dokładnie wylepione ze szczelnymi drzwiami i oknami na zawiasach. Przy wznoszeniu nowych budynków służbowych należy uwzględnić wskazówki umieszczone w wydawnictwie b. Ministerstwa Zdrowia Publicznego nr 4, p. t. „Inspekcja mieszkaniowa".

b) W oknach mają być całe szyby; w razie stłuczenia szyby, pracownik jest obowiązany wstawić ją w ciągu 2 tygodni.

Wapna do bielenia dostarcza pracodawca dwa razy do roku w ogólnej ilości do 15 kg na mieszkanie. Piece mają być doprowadzone do porządku przed 1 listopada 1938 r. Mieszkania winny mieć szczelny dach; dachy popsute muszą być naprawione w ciągu miesięcy letnich. Tam, gdzie woda zacieka do mieszkań i piwnic pracowników, winny być one w ciągu lata odpowiednio zabezpieczone.

c) Pracodawcy i pracownicy winni dbać o to, aby otoczenie mieszkań pracowników było higieniczne. Obowiązuje wybrukowanie dostępu do studzien oraz zastąpienie zgniłych cembrzyn nowymi lub też zapewnienie pracownikom w inny sposób zdrowej i czystej wody do picia.

d) Zbiorniki na nawóz nie mogą się znajdować w bliższej odległości aniżeli 20 metrów od mieszkań służbowych. Pracownicy mają składać nawóz ze swych chlewów w przeznaczonym na to miejscu. W pobliżu mieszkań mają się znajdować w dostatecznej ilości zasłonięte ustępy, które pracownicy obowiązani są utrzymywać w czystości i porządku. Gdzie jest odpowiednie pomieszczenie w dotychczasowych budynkach, jak również przy mieszkaniach nowowybudowanych, powinna być urządzona łaźnia. W innych majątkach, o ile tylko istnieje możliwość — pracodawcy obowiązani są do urządzenia kąpieli.

e) Jeżeli folwark posiada oświetlenie elektryczne, a instalacja na to pozwala, obowiązuje wprowadzenie go w mieszkaniach pracowniczych z jedną lampką na mieszkanie.

f) Pracownicy są obowiązani utrzymywać mieszkanie w porządku; trzymanie inwentarza żywego w mieszkaniach jest stanowczo wzbronione. Sublokatorów nie wolno przyjmować bez zgody pracodawcy, któremu przy wprowadzeniu się ma być zameldowany skład rodziny pracownika.

§ 26.

Pracodawca obowiązany jest dać pracownikowi pomieszczenie na opał i ziemniaki, miejsce dla bydła we wspólnej czeladnej oborze oraz pomieszczenie co najmniej dla dwuch sztuk trzody chlewnej.

§ 27.

a) Do czasu wprowadzenia ubezpieczeń na wypadek śmierci żona lub dzieci zmarłego pracownika mają otrzymywać przez pół roku połowę pensji, połowę ordynarii, utrzymanie dla krowy, połowę ziemi pod ziemniaki, połowę dodatku na odży-

wianie, przewidzianego w § 21 punkt „a", oraz możność korzystania z wszelkich świadczeń, przewidzianych w niniejszej umowie, na równi z innymi pracownikami. Jeżeli ziemniaki zostały zasadzone przed śmiercią pracownika, rodzina zmarłego ma prawo do całego zbioru. Na koszty pogrzebu otrzymuje nadto tytułem zapomogi 20 złotych oraz trumnę zrobioną na miejscu lub — w razie odmowy przyjęcia trumny — równoważnik w gotówce.

b) Mieszkający razem członkowie rodziny zmarłego pracownika korzystający z powyższej zapomogi mogą chodzić do pracy poza obrębem folwarku jedynie wówczas, jeżeli się do niej zobowiązali przed śmiercią pracownika. Wynagrodzenie członków rodziny zmarłego pracownika nie może być niższe od płac obowiązujących w folwarku dla danej kategorii robotników.

§ 28.

W razie śmierci żony pracownika, otrzyma tenże tytułem zapomogi na pogrzeb 15 złotych, w razie śmierci dziecka powyżej lat 6 — 10 złotych i poniżej lat 6 — 5 złotych. We wszystkich tych wypadkach otrzyma tenże trumnę zrobioną na miejscu lub w razie odmowy przyjęcia trumny — równoważnik w gotówce.

§ 29.

Na wypadek kalectwa lub śmierci robotnika, spowodowanej nieszczęśliwym wypadkiem przy pracy, pracownik, ewentualnie jego rodzina, korzysta w gospodarstwach poniżej 30 ha, jako nie objętych ustawą z dnia 28.III.1933 r. o ubezpieczeniu społecznym (Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 396) z pełnych świadczeń, przewidzianych w niniejszej umowie do czasu polubownego lub sądowego zabezpieczenia praw pracownika, bądź jego rodziny, nie mniej jednak jak przez pół roku. Postanowienie niniejsze w niczym nie ogranicza praw takiego robotnika, wypływających z przepisów kodeksu cywilnego. Może być jednak zastąpione zatwierdzoną przez Ministerstwo Opieki Społecznej ogólną umową, regulującą wzajemne prawa i obowiązki pracodawców i pracowników na wypadek kalectwa lub śmierci pracownika z powodu nieszczęśliwego wypadku przy pracy.

§ 30.

a) W celu uniknięcia nieszczęśliwych wypadków mają być wprowadzone ochraniacze przy wszystkich tych maszynach, do których zastosować się dadzą.

b) Do siania nawozów sztucznych w większej ilości pracodawca daje pracownikowi ubranie (płócienniak), zaś przy mniejszej ilości, nie dając ubrania, dopłaca 20 gr od hektara. Prócz tego do siania nawozów sztucznych gryzących, a zwłaszcza azotniaku, wapna, nie mogą być używane kobiety, pracownicy zaś używani do siania tych nawozów mają otrzymać ochraniacze na oczy.

§ 31.

Do czasu wprowadzenia ustawowego ubezpieczenia na starość pracodawcom nie wolno przy końcu roku służbowego wręczać konotatek tym ordynariuszom, którzy przepracowali na dobro pracodawcy lub danego gospodarstwa 25 lat, w tym przynajmniej 20 lat w charakterze ordynariusza, a pozostały czas w charakterze stołownika. Powyższy okres 25 lat liczy się od ukończenia 18 roku życia. Do powyższego okresu 25 lat wlicza się czas służby w wojsku polskim w czasie wojny. Przepis powyższy stosuje się do tych ordynariuszy, którzy stracili całkowitą lub częściową zdolność do pracy z tytułu starości i tytułem do ich zwolnienia nie może być niezdolność do pracy, lecz przewinienia służbowe. Ordynariusze objęci niniejszym paragrafem obowiązani są do wykonanywania swych obowiązków w granicach swych zdolności do pracy, pomimo przepracowanych 25 lat. W wypadku stwierdzonej zupełnej niezdolności do pracy z powodu starości pracownik nie jest obowiązany do pracy i w tym wypadku świadczenia jego mogą być obniżone, jednak nie niżej niż do połowy świadczeń ordynariuszy.

Udowodnienie zupełnej niezdolności do pracy lub jej zmniejszenia ciąży na pracowniku.

§ 32.

Rezerwistom, powołanym na ćwiczenia lub w razie mobilizacji, wydaje się świadczenia zgodnie z obowiązującymi w tej mierze ustawami i nie uważa się tego za przerwę w pracy (do § 31 niniejszej umowy).

§ 33.

a) Pracodawcy opłacają początkową naukę dzieci pracowników tam, gdzie to wymaga osobnych dopłat. Poza tym pracodawcy utrzymują ochronkę dla dzieci w wieku od lat 4 do 7 w folwarkach, w których liczba tych dzieci przekracza 20. O ile

pracodawca założył ochronkę, a dzieci pracowników w liczbie co najmniej 15 do ochronki w ciągu 3 miesięcy nie uczęszczały, pracodawca założoną ochronkę likwiduje, a poniesiony koszt 3 miesięcznego utrzymania ochronki rozkłada na wszystkich ordynariuszy, którzy, mając w tym wieku dzieci, tychże do ochronki nie posyłali.

b) W razie uchylenia się pracodawcy od wykonania przepisów niniejszego paragrafu obowiązany będzie on wpłacić na ręce właściwego inspektora szkolnego na rzecz oświaty robotników rolnych danego powiatu sumę, odpowiadającą kosztom utrzymania ochronki i ochroniarki w ciągu roku służbowego.

Osiągniętym w tej drodze funduszem rozporządza komisja złożona w równej liczbie z przedstawicieli organizacyj zawodowych pracodawców i pracowników rolnych pod przewodnictwem inspektora szkolnego przy współudziale właściwego inspektora pracy.

Prawo występowania o wykonanie niniejszego paragrafu przysługuje pracownikom danego folwarku, właściwemu inspektorowi pracy oraz właściwemu inspektorowi szkolnemu.

c) Inspektor pracy w porozumieniu z inspektorem szkolnym rozstrzyga, czy istnieją przeszkody do otworzenia ochronki, m. in. brak lokalu. Jako przeszkodę taką na okres niniejszej umowy uznaje się zły stan gospodarczy w poszczególnych majątkach.

§ 34.

Pracownik otrzymuje w ciągu roku 12 dni urlopu w dni nieświąteczne (święta obowiązują zgodnie z wydanymi w tej mierze ustawami) bez potrącenia świadczeń. Pracownik może zażądać w czasie zimy urlopu nieprzerwanego do 6 dni, przy tym jednocześnie nie więcej niż 1 z folwarku. Wybór dni urlopu odbywa się w porozumieniu z pracodawcą, z wyjątkiem wyjazdów spowodowanych pisemnym wezwaniem związków zawodowych, w tych bowiem wypadkach pracodawca winien zgodzić się na zaproponowany dzień urlopu.

W czasie pilnych robót, jak siewy, żniwa, sianokosy i kopanie urlopy mogą być wydawane w wypadkach wyjątkowo pilnych. Wyjazdy na skutek wezwania urzędów państwowych nie są wliczane do urlopów. O ile pracodawca zgadza się na łączne 2 lub 3 dni urlopu, które obejmują jedno święto, dzień ten liczy się za dzień urlopu.

Poza tym odchodzącemu pracownikowi należy się 6 dni wolnych na wyszukanie pracy.

W razie nieudzielenia urlopu z winy pracodawcy, pracodawca winien wypłacić pracownikowi za każdy dzień po 2 zł.

§ 35.

Pracownikowi wysłanemu w drogę należy się tytułem strawnego za całą dobę 1 zł 40 gr, za obiad 70 gr, za kolację 50 gr. Dobę liczy się od 16 godzin wzwyż. Opóźnienie posiłku o 2 godziny nie pociąga za sobą opłaty strawnego.

W drodze godziny pracy nie obowiązują.

§ 36.

Pracownicy otrzymują furmanki:

a) w miarę potrzeby:

1) celem zwiezienia zboża do młyna w ładunkach wozowych oraz przywiezienia stamtąd mąki i otrąb;

2) do zwózki w dni powszednie swoich produktów rolnych, wyprodukowanych w tymże folwarku;

3) po księdza — z chrztem, ślubem i pogrzebem.

b) co kwartał:

1) jedną wspólną furmankę w dzień świąteczny, wybrany przez pracowników, nie dalej jednak niż w promieniu 10 km od miejsca zamieszkania, względnie do najbliższego kościoła;

2) jedną wspólną furmankę do najbliższego miasta lub handlowego miasteczka w dniu targowym.

Fornalowi wysłanemu w drogę w interesie pracowników w dni świąteczne czy też powszednie nie należy się żadne dodatkowe wynagrodzenie.

§ 37.

Wszyscy pracodawcy są obowiązani zawiadomić do dnia 15 marca 1939 r. odnośne Wojewódzkie Biura Funduszu Pracy o każdym wypowiedzeniu miejsca robotnikowi jako też o każdym wolnym miejscu.

DZIAŁ II.

Warunki pracy i płacy stołowników.

§ 1.

a) Umowa niniejsza obowiązuje na czas od 1 kwietnia 1938 r. do dnia 31 marca 1939 r. Obie strony obowiązuje 3 miesięczny termin wypowiedzenia pracy. Niewypowiedzenie umowy o pracę w powyższym terminie oznacza zawarcie umowy na rok następny. Rozwiązanie stosunku służbowego w ciągu roku może nastąpić na zasadzie orzeczenia Komisji Rozjemczej lub też wyroku sądu państwowego — według kompetencji.

b) Ustalenie terminu godzenia, wymawiania i zwalniania stołowników IV grupy pozostawia się umowom indywidualnym; terminy te winny być uwidocznione w książeczce obrachunkowej i stwierdzone podpisem prawnego opiekuna.

§ 2.

Umowa niniejsza dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony stołowników. Za stołowników uważa się pracowników rolnych — mężczyzn, kobiety i młodocianych — zamieszkałych w majątku, otrzymujących oprócz wynagrodzenia dworskie utrzymanie i ugodzonych — z wyjątkiem stołowników IV grupy — na okres roczny, nie zaś sezonowy, względnie pozostających na służbie w danym majątku przez okres roczny.

§ 3.

Obowiązują następujące §§ działu I niniejszej umowy, dotyczące ordynariuszy: 2 p. „b", 3, 4, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 18, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 37.

§ 4.

Umowa niniejsza stanowi w myśl ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. (tekst jednolity z 1931 r. Dz. U. R. P. Nr 90, poz. 706) podstawę przy zawieraniu umów indywidualnych. Indywidualne umowy pracy zawierające warunki mniej korzystne dla pracowników, niż ustalone w niniejszej umowie, są nieważne. Warunki umów indywidualnych bardziej korzystne dla pracowników, niż warunki niniejszej umowy, pozostają w mocy.

§ 5.

§ 11 działu I niniejszej umowy obowiązuje z tym, że na żądanie pracodawcy w razie pilnej potrzeby stołownicy obowiązani są do pracy poza czasem określonym w § 10 działu I niniejszej umowy, lecz za wynagrodzeniem osobnym po cenach za godzinę o 75% wyższych od wynagrodzenia normalnego w gotówce.

Za samowolne opuszczanie roboty podczas godzin pracy i spóźnianie się do niej stosowane będą potrącenia w tym samym stosunku. Do robotników, pobierających wynagrodzenie za roboty wykonane poza określonym wyżej czasem pracy, nie zaliczają się pastusi, koniuchy, stróże nocni, dozorcy oraz dziewki do oprzątania inwentarza, do doju i przy kuchni, o ile wykonywane przez nich roboty nie przekraczają zakresu ich zwykłych obowiązków.

§ 6.

Praca w dni świąteczne ustawą oznaczone może być wykonywana tylko za obopólną zgodą i za wynagrodzeniem po cenach za godzinę o 150% wyższych od wynagrodzenia normalnego w gotówce.

§ 7.

Ustala się cztery grupy stołowników:

I grupa — mężczyźni ponad lat 21 o pełnej zdolności do pracy zdatni do wszystkich robót;

II grupa — chłopcy od lat 18 do lat 21;

III grupa — kobiety i dziewczęta ponad lat 18 oraz chłopcy od lat 16 do 18;

IV grupa — dziewczęta poniżej lat 18 i chłopcy poniżej lat 16.

§ 8.

Płace w gotówce otrzymują stołownicy miesięcznie z dołu. Wypłata winna następować nie później, niż w ciągu pierwszych 7 dni następnego miesiąca.

§ 9.

a) Najniższe miesięczne płace stołowników w gotówce ustala się według poniższej tabeli:

Powiaty względnie gminy	Wynagr. miesięczne gotówkowe dla: I grupy		II grupy		III grupy	
	w mies. zimow.	w mies. letnich	w mies. zimow.	w mies. letnich	w mies. zimow.	w mies. letnich
	złotych					
I kategoria: powiaty nieświeski, nowogródzki z wyjątkiem gminy Dworzec, słonimski z wyjątkiem gmin: Rohotna, Derewno, Byteń, Szydłowice, Kozłowszczyzna i Kuryłowicze, oraz gmina Mir pow. stołpeckiego, a także obręb m. Wilna	17	24	13,50	21	12,50	17
II kategoria: powiaty lidzki, szczuczyński, baranowicki, stołpecki z wyjątkiem gminy Mir, wołożyński, wileńsko-trocki, święciański, oszmiański, mołodecki, wilejski, postawski, dziśnieński, brasławski oraz gminy: Derewno, Byteń, Szydłowice, Rohotna, Kozłowszczyzna i Kuryłowicze pow. słonimskiego i gmina Dworzec pow. nowogródzkiego	14,50	23	12,50	19	11,50	16

Uwaga: miesiące letnie — od maja do października włącznie,
miesiące zimowe — od listopada do kwietnia włącznie.

b) Określenie płacy w gotówce stołowników IV grupy, ze względu na niejednakowe kwalifikacje pracowników tej grupy, pozostawia się do umowy indywidualnej, przy czym warunki tej umowy winny być obowiązkowo wpisane do książeczki obrachunkowej i stwierdzone podpisem opiekuna. Warunki umowy nie mogą przewidywać wynagrodzenia niższego niż 50% wynagrodzenia III grupy stołowników.

§ 10.

a) Stołownicy wszystkich czterech grup otrzymują oprócz płacy w gotówce wspólne mieszkanie oraz całkowite utrzymanie.

b) Mieszkanie stołowników winno być suche, widne, bielone dwa razy do roku na koszt pracodawcy, dostatecznie oświetlone i opalane w miesiącach zimowych, oddzielne dla mężczyzn, oddzielne dla kobiet. W sprawie stanu mieszkania oraz otoczenia obowiązują przepisy § 25 działu I niniejszej umowy. Każdy stołownik winien otrzymać łóżko lub pryczę oraz co najmniej siennik z czystą słomą, zmienianą w razie potrzeby, nie mniej jednak jak dwa razy do roku, a także mieć możność korzystania przynajmniej raz na miesiąc z kąpieli lub łaźni.

c) Pożywienie stołowników winno składać się co najmniej z trzech posiłków dziennie i odpowiadać pod względem ilości i jakości produktów oraz przyrządzenia wymaganiom higieny.

§ 11.

§ 28 działu I niniejszej umowy obowiązuje z tym, że ma on zastosowanie jedynie do członków rodziny stołownika zamieszkałych w majątku.

DZIAŁ III.

Warunki pracy i płacy rzemieślników.

§ 1.

Umowa niniejsza obowiązuje na rok. Rok służbowy zaczyna się od dnia 1 kwietnia 1938 r., a kończy się 31 marca 1939 r. Obie strony obowiązuje trzymiesięczny termin wypowiedzenia pracy, a mianowicie najpóźniej do 31 grudnia 1938 r. włącznie. Niewypowiedzenie umowy o pracę do dnia 31 grudnia 1938 r. włącznie oznacza zawarcie umowy na rok następny. Rozwiązanie stosunku służbowego w ciągu roku może nastąpić na zasadzie orzeczenia Komisji Rozjemczej lub też wyroku sądu państwowego według kompetencji.

§ 2.

Umowa niniejsza dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony rzemieślników folwarcznych: kowali, ślusarzy, mechaników, stolarzy, stelmachów, cieśli, ogrodników itp. stałych wykwalifikowanych robotników, zatrudnionych w gospodarstwach rolnych, którzy pracują wyłącznie na korzyść pracodawcy bez prawa przyjmowania robót postronnych i zatrudnieni są tylko w swoim fachu.

§ 3.

Umowa niniejsza stanowi w myśl ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. (tekst jednolity z 1931 r. Dz. U. R. P. Nr 90, poz. 706) podstawę przy zawieraniu umów indywidualnych.

Indywidualne umowy pracy, zawierające warunki mniej korzystne dla pracowników, niż ustalone w niniejszej umowie, są nieważne. Warunki umów indywidualnych bardziej korzystne dla pracowników, niż warunki niniejszej umowy, pozostają w mocy.

§ 4.

Obowiązują następujące §§ działu I niniejszej umowy: 1, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 12, 14, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37.

§ 5.

a) Na żądanie pracodawcy w razie pilnej potrzeby rzemieślnicy obowiązani są do pracy poza czasem określonym w § 10 działu I niniejszej umowy, lecz za osobnym wynagrodzeniem po cenach za godzinę o 50% wyższych od płacy normalnej.

b) Przepis powyższy nie dotyczy ogrodników i innych pracowników, charakter zajęcia których powoduje konieczność wykonywania pewnych czynności poza ustalonym czasem pracy dziennym.

c) Puszczanie w ruch oraz zatrzymanie silników przez mechaników winno się odbywać poza godzinami pracy bez specjalnej dopłaty.

§ 6.

Pensja rzemieślników wynosi co najmniej dwukrotną pensję ordynariuszy (§ 15 działu I).

Płace w gotówce pobierają rzemieślnicy kwartalnie z dołu; wypłata pensji winna następować nie później niż w ciągu pierwszych 7 dni następnego kwartału.

§ 7.

Rzemieślnicy otrzymują ordynarii 13 kwintali w stosunku rocznym. Ordynarię wydaje się kwartalnie z góry w pierwszych

dwóch tygodniach każdego kwartału. Zboże wydawane na ordynarię musi być zdrowe i dobrze oczyszczone, w gatunku, jaki posiada majątek.

§ 8.

§ 20 działu I niniejszej umowy obowiązuje z tym, iż rzemieślnik otrzymuje ogółem 44 ary ziemi, w tym 31,5 ara wynawożonej ziemi pod ziemniaki, 2,5 ara wynawożonej ziemi ogrodowej pod ogrodowiznę i 10 arów ziemi pod len.

§ 9.

§ 21 działu I niniejszej umowy obowiązuje z tym, iż rzemieślnik ma prawo trzymać, zależnie od osobistej umowy z pracodawcą:

a) dwie krowy lub

b) jedną krowę z dodatkiem 120 litrów mleka oraz 3 q żyta w stosunku rocznym.

§ 10.

§ 25 działu I niniejszej umowy obowiązuje z tym, że w mieszkaniach, posiadających więcej niż jeden piec, normy opału podnoszą się o 30%.

§ 11.

a) Wynagrodzenie rzemieślników, ustalone niniejszą umową, nie obejmuje odszkodowania za zużycie instrumentów w wypadku, gdy pracownik został ugodzony z własnymi instrumentami.

b) Warunki wynagrodzenia ustalone w niniejszej umowie nie obowiązują w stosunku do ogrodników, ugodzonych tylko na procenty. W wypadku, gdy ogrodnicy otrzymują oprócz pensji procentowe tantiemy, tantiemy te przy ustalaniu faktycznego wynagrodzenia danego pracownika winny być wliczane do wynagrodzenia, przy czym tam, gdzie wynagrodzenie łącznie z tantiemą jest niższe od warunków niniejszej umowy, winno nastąpić wyrównanie odpowiednie na korzyść pracownika.

DZIAŁ IV.

§ 1.

Umowa niniejsza dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony domowników ordynariuszy i rzemieślników, objętych działami I i III niniejszej umowy, o ile z domownikami została zawarta umowa o pracę.

§ 2.

Umowa niniejsza obowiązuje na rok służbowy od dnia 1-go kwietnia 1938 r. do dnia 31 marca 1939 r.

§ 3.

Indywidualne umowy o pracę zawiera pracodawca bezpośrednio z domownikami lub też, o ile idzie o małoletnich, z ich prawnym opiekunem.

§ 4.

Ustala się cztery kategorie robotników dniówkowych:

I kategoria — mężczyźni ponad lat 20 zdatni do wszelkich robót;

II kategoria — kobiety ponad lat 18 i chłopcy od lat 17 do 20;

III kategoria — kobiety poniżej lat 18 i chłopcy poniżej lat 17;

IV kategoria — dojarki bez względu na wiek.

§ 5.

a) Płace dzienne wynoszą w złotych:

	I kategoria		II kategoria		III kategoria	
	zima	lato	zima	lato	zima	lato
I kat. powiatów. . .	1,00	1,60	0,80	1,30	0,55	0,85
II „ „ . . .	0,90	1,50	0,70	1,20	0,50	0,75

Podział powiatów jak w § 15 działu I.

Za miesiące letnie uważa się: maj, czerwiec, lipiec, sierpień, wrzesień, październik; pozostałe — za miesiące zimowe.

b) Płaca miesięczna dojarki wynosi 50 groszy od jednej krowy.

§ 6.

Wypłaty robotnikom dniówkowym uskuteczniać należy co miesięc z dołu.

§ 7.

Poza tym obowiązują §§ 3, 5, 10, 13, 14, 18, 29 i 35 działu I niniejszej umowy.

Wilno, dnia 11 stycznia 1938 r.

Przewodniczący:
(—) *St. Fedecki*

Członkowie:

(—) *Bronisław Lasocki*
(—) *Andrzej Rostworowski*
(—) *W. Laskowicz*
(—) *Z. Krzyżowski*
(—) *Wł. Ostrowski*
(—) *H. Wańkowicz*
(—) *Witold Buszyński*
(—) *Fr. Szymański*
(—) *Rusinowicz*
(—) *Feliks Guiss*

(—) *J. Pacewicz*

TŁOCZONO Z POLECENIA MINISTRA OPIEKI SPOŁECZNEJ.

ZAMÓWIENIA I WPŁATY NALEŻY KIEROWAĆ POD ADRESEM MINISTERSTWA OPIEKI SPOŁECZNEJ, WARSZAWA UL. DŁUGA 38/40.

Drukarnia Państwowa Nr 96438. 3.II.1938. 800.

Prenumerata roczna 20 zł. **Cena niniejszego numeru 50 gr.**